מהו דתימא כיון דנפלה אחריתי היא. יש ספרים שכתוב בהן קמ"ל כיון (דבדילי) קעביד איהי היא משמע לפי שבוה אותה באותן עניים א: **כל** האזרח בישראל ישבו בסוכות. משמע סוכה אחת לכל ישראל שישבו בה זה אחר זה ואי אפשר שתהא של כולם דלא מטי שוה פרוטה לכל אחד אלא על ידי שאלה כך פירש בקונטי' ועל חנם דחק דכיון דכתב לך למעוטי דשותפין משמע כדמוכח בראשית הגז (חולין דף קלו.) גבי תרומה ואלה ופאה וטובא דקא משיב התם ואפי' אתרוג נמי דכתיב ביה לכם לשון רבים אמרינן בית נוחלין (ב"ב דף קלו:) האחין שקנו אתרוג בתפיסת הבית ונוטלו אחד מהם ויוצא בו אם יכול לאכלו כגון דאיכא אתרוג כיוצא בו לכל אד ואד יצא ואם לאו לא יצא דלכם משמע שיהא כולו שלו ולא מקצתו ולא דמי לבגדיכם ועריסותיכם ותרומותיכם דפרק ראשית הגז (חולין דף קלו.) דשל שותפין בכלל ב והא דכתיב לכם לשון רבים משום דאיכבי ליה למיכתב ולקחתם לשון רבים דדרשינן פרק לולב וערבה (לקמן דף מג.) שהא לקיחה לכל אחד ואחד ב (ומרבינן) סוכה אחת לכל ישראל שמע מינה דלא דרשי לך למעוטי שאולה ומוקמי ליה למעוטי גזולה ומיהו קשה הא גבי לילית מרבינן דשותפין מדכתיב בגדיהם וממעטינן שאולה מדכתיב כסותך בכ' דאשית הגז (חולין דף קלו.) ומ"כ הכא נמי נילרוש הכי ג ולפירוש הקונטרס ניחא דעל כרחך יוצאין בשאולה מדמרבינן סוכה אחת לכל ישראל ותימה דלר' אליעזר דבעי סוכה שלכם אין שייס יוצאין בסוכה ג' לעולם ויהא צריך לכל בני הבית סוכה לכל אחד ואח' ד (ושמא הוה מרבי מדכתיב תשבו כעין תדורו ע) (שותפין) שיכולים לישב יחד בסוכה אחת ה ומה שנהגו כל הקהל לקנות אתרוג בשותפות לאחת בו דעתן להקנות כל ג' חלקן לחבירו בשעה שהוא מברך על מנת להחזיר ו דבשביל שנשתתף בו לא גרע ממתנה על מנת להחזיר דשמה מתנה:

פקק החלון. פירשו לעיל בפרק קמא (דף נח:) גבי שכחו ולא הביאו ספר תורה: כל

אין יוצאין מסוכה לסוכה ו ואין עושין סוכה בחולו של מועד וחכמים אומרים א יוצאין מסוכה לסוכה ועושין סוכה בחולו של מועד ושוין שאם נפלה שחוזר ובונה בחולו של מועד מ"ט דר' אליעזר אמר קרא 1 חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים עשה ב סוכה הראויה לשבעה ורבנן הכי קאמר רחמנא עשה סוכה בחג ושוין שאם נפלה שחוזר ובונה אותה בחולו של מועד פשיטא מהו דתימא האי אחריתי היא ואינה לשבעה קמ"ל תניא ר' אליעזר אומר כשם שאין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון של חג בלולבו של חבירו דכתיב 2 ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים ג) משלכם כך אין ד) אדם יוצא ידי חובתו בסוכתו של חבירו דכתיב חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים משלך 3 וחכמים אומרים אע"פ שאמרו אין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון בלולבו של חבירו אבל יוצא ידי חובתו בסוכתו של חבירו דכתיב 3 כל האזרח בישראל ישבו בסוכות מלמד שכל ישראל ראוים לישב בסוכה אחת ורבנן האי לך מאי דרשי ביה מיבעי ליה למעוטי גזולה ה) אבל שאולה כתיב כל האזרח ור' אליעזר האי כל האזרח מאי עביד ליה מיבעי ליה לגר שנתגייר בינתים וקטן שנתגדל בינתים ורבנן כיון שאמרו עושין סוכה בחולו של מועד לא אצטריך קרא ת"ר מעשה בר' אלעאי שהלך להקביל פני ר' אליעזר רבו בלוד ברגל אמר לו אלעאי אינך משובתי הרגל שהיה ר' אליעזר אומר משבח אני את העצלנין שאין יוצאין מבתיהן ברגל דכתיב 4 ושמחת אתה ו) וביתך אינו והאמר ר' יצחק 2 מניין ז) שחייב אדם להקביל פני רבו ברגל שנא' 5 מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת מכלל דבחדש ושבת מיחייב אינש לאקבולי אפי רביה לא קשיא הא דאזיל ואתי ביומיה הא דאזיל ולא אתי ביומיה ת"ר ח) מעשה בר' אליעזר ששבת בגליל העליון בסוכתו של יוחנן

ברבי אלעאי בקיסרי ואמרי לה בקיסריון והגיע חמה לסוכה אמר לו מהו שאפרוש עליה סדין אמר לו אין לך כל שבט ושבט מישראל שלא העמיד ממנו שופט הגיע חמה לחצי הסוכה אמר לו מהו שאפרוש עליה סדין אמר לו אין לך כל שבט ושבט מישראל שלא יצאו ממנו נביאים שבט יהודה ובנימין העמידו מלכים על פי נביאים הגיע חמה למרגלותיו של ר' אליעזר נטל יוחנן סדין ופירש עליה הפשיל ר' אליעזר טליתו לאחוריו ויצא ט) לא מפני שהפליגו בדברים אלא מפני י) שלא אמר דבר שלא כ) שמע מפי רבו לעולם היכי עביד הכי והאמר ר' אליעזר אין יוצאין מסוכה לסוכה רגל אחר הואי והאמר ר' אליעזר משבח אני את העצלנין שאין יוצאין מבתיהן ברגל שבת הואי ותיפשוט ליה מדידיה דתנן כ) פקק החלון ר' אליעזר אומר בזמן שקשור ותלוי פוקקין בו ואם לאו אין פוקקין בו ל) וחכמים אומרים בין כך ובין כך פוקקין

התם

מסוכה לסוכה כו'. והיאך הניח שבת שבתוך הרגל את סוכתו שהיתה בלוד כדתניא (סנהדרין ד' לב:) אחר ר' אליעזר בלוד **רגל אחר היה.** כגון עצרת והיו יושבין בסוכה משוס טויר: **ותפשוט ליה מדידיה.** שלא תפרוש עליה סדין דאסור להוסיף על אהל ערלי: **שקשור ותלוי.** שם כל שעה: **פוקקין בו.** כיון דמתוקן ועומד לכך אין זה בונה ולא מוסיף: **ואם לאו אין פוקקין בו.** דמוסיף הוא על קתימת אהל:

התם

שותפות מדכתיב כל האזרח נמעט שאולה מלך. תוס' הרא"ש. ד. ואפי' הוא ובניו הגדולים אין יוצאין בסוכה אחת וזה האיך אפשר. ריטב"א. ה. ומה דירה איש וביתו אף סוכה איש וביתו יחד. ריטב"א ועי' רש"ל. ו. מלמדין אותן שיהו כולם נותן כל אחד ואחד חלקו לחבירו על מנת להחזיר ויש לסמוך דכיון דקנאוהו על מנת לצאת בו ואף על גב שלא פירשו סתמא דמלתא כאילו פרשו דמי כיון דבענין אחר אין יכולין לצאת בו. תוס' לקמן מא: ד"ה אלא.

עין משפט נר מצוה

נ א מיי' פ"ו מהלכות סוכה הלכה טו סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תלז סעיף א:

נא ב מיי' פ"ה מהלכות סוכה הלכה כה סמג עשין סה טוש"ע א"ח סי' תלז סעיף כ:

נב ג מיי' פ"ה מהלכות ת"ת הלכה ז:

נג ד מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה ל סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שיג סעיף א:

רבינו חננאל

אין יוצאין מסוכה לסוכה כו'. וחכמים אומרים, יוצאין מסוכה לסוכה [ועושין סוכה] בחולו של מועד. ועוד אמרו חכמים אע"פ שאמרו אין אדם יוצא בלולבו של חבירו, אבל יוצא הוא בסוכתו של חבירו. שנאמר כל האזרח בישראל וגו', מלמד שכל ישראל ראויין לישב בסוכה אחת. והאי דכתיב תעשה לך, למעוטי גזולה אבל שאולה כשרה היא. ת"ר מעשה בר' אליעזר ששבת בסוכת [ר'] יוחנן בן אלעאי, הגיעה חמה בשפת הסוכה, אמר לו מהו לפרוש עליה סדין, אמר לו אין שבט מישראל שלא העמיד שופטים כו'. הגיעה חמה במרגלות ר' אליעזר, עמד ר' יוחנן ופרס עליה סדין. הפשיל ר' אליעזר טליתו ויצא. ואסיקנא שבת הייתה, שלא ברגל. ולמה לא השיבו, מפני שלא אמר דבר שלא שמע מרבו מעולם. ואמאי לא פשט ליה מדידיה, דתנן פקק החלון ר' אליעזר אומר בזמן שתלוי וקשור פוקקין בו.

תורה אור השלם

1. חַג הַסֻּכּוֹת תַּעֲשֶׂה לְךָ שִׁבְעַת יָמִים בְּאָסְפְּךָ מִגָּרְנְךָ וּמִיִּקְבֶךָ:
דברים טז יג

2. וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ עָבֹת וְערְבֵי נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים:
ויקרא כג מ

3. בַּסֻּכּוֹת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֻּכּוֹת:
ויקרא כג מב

4. וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף בְּכֹל אֲשֶׁר תְּאַוֶּה נַפְשְׁךָ בַּבָּקָר וּבַצֹּאן וּבַיַּיִן וּבַשֵּׁכָר וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁאָלְךָ נַפְשֶׁךָ וְאָכַלְתָּ שָׁם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְשָׂמַחְתָּ אַתָּה וּבֵיתֶךָ: דברים יד כו

5. וַיֹּאמֶר מַדּוּעַ אַתְּ הֹלֶכֶת אֵלָיו הַיּוֹם לֹא חֹדֶשׁ וְלֹא שַׁבָּת וַתֹּאמֶר שָׁלוֹם: מלכים ב ד כג

מוסף רש"י

ואין עושין סוכה בחולו של מועד. אם לא עשאה מתחילה (לעיל ט.). **ולקחתם לכם וכו' משלכם.** לכם משלכם משמע (לקמן מא:). **לא מפני שהפליגו בדברים.** והפריש לדברים אחרים כאדם המתכוין לעמוד בשאינו יודע להשיב, אלא יודע היה אבל לא אמר דבר שלא שמע מרבו (יומא סו:). **פקק החלון.** כגון אריגת הגג (שבת קלז:). **בזמן שקשור ותלוי.** שאינו נגרר באדם, שהאבל שהוא קשור בו אינו מגיע לארץ (שם קכה:). **ואם לאו אין פוקקין בו.** דמתקי כמוסיף על הבנין (שם), דדמי לבונה, שמוסיף על קתימת הבית, ואינ"ם שלרעי הוא שהרי יחזור ויפתחנו (ערובין מד.).

מוסף תוספות

א. כלומר כיון שהיא גופה הוא דחזור ובונה היא גופה חשבינן, ולפ"ז נראה שלא יעשנה אלא באותן עצים או ברובה מאותן עצים. תיקוני הרא"ש. ב. אי הוה כתיב הכא פרי עץ הדרכם אפי' של שותפות אבל כיון דכתיב לכם צריך שיהא כולו שלו. רשב"ם ב"ב קלו: ג. אע"ג דאתרבאי סוכה של

ח) [נעיל ט.], ט) [נעיל כב.], י) [לקמן כט:] ל. לה. תוס' פסחים לח.], יא) [לקמן לח.], יב) [נעיל ט.], יג) [עיין תוס' פסחים קט. ד"ה שנאמר ומסמא], יד) כ"ה ס"ה ע"ב], טו) [מוספ' פ"א ה"ה ע"ב], טז) [יומא סו:], יז) [לקמן כח.], יח) [ברכות מז: ופוף תס' כלה ועי' מג"א סי' קט], יט) שבת קכה: קלו: עירובין מד., כ) שלא יתמרו המיר את הדבר כ"ה בס"א], כא) [ל"ל דבדילה], כב) [ל"ל ומדמרבינן עי' מהר"ם ורש"לן], עג) רש"ל מ"ז ועי' רש"א],

---

אין יוצאין מסוכה לסוכה. לאכול בזו ולישן בזו או היוס בזו ומחר בזו: **ואין עושין סוכה בחולו של מועד.** מי שלא ישב בסוכה י"ט הראשון: **עשה סוכה לשם חג של שבעה הימים.** שמעת מינה דאין עושין סוכה בחולו של מועד דאינה לשבעה ושמעינן מינה דאין יוצאין מסוכה לסוכה דאם כן לאו סוכה לשבעה היא: **פשיטא.** דהא סוכת שבעה היא: **מהו דתימא האי אחריתי היא ואינה לשבעה קמ"ל.** הואיל ויש בה בי"ט וחו להשלים היא סוכת שבעה קרינא ביה שתשלומין לראשונה היא: **לכם משלכם.** להוציא את הגזול ואת השאול: **כל האזרח ישבו בסכות לשיב.** דמשמע סוכה אחת לכל ישראל שישבו בה זה אחר זה ואי אפשר שיהא לכולן דלא מטי שוה פרוטה לכל חד אלא ע"י שאלה: **בינתיים.** בחולו של מועד: **וקטן שנתגדל.** למחו לו ב' שערות במועד ואתא האי כל לרבויי שעושה סוכה בחולו של מועד מה שאין כן במחויב קודם לכן דלא כתמר ר' אליעזר לעיל: **ורבנן כיון דאמרי עושין סוכה בחולו של מועד.** ואפי' מי שמחויב קודם לכן ולא עשה חו לא אילטריך האי לרבויי דכ"ש הוא: **ברגל.** י"ט לאשון והלך אצלו מערב י"ט: **איך משובתי הרגל.** הואיל ולא עמדת בביתך אצל אשתך: **משבח אני את העצלנין.** אע"פ שלא בטיל הרגל מתעכבים שהרי כל ימות השנה אינן יוצאין מחמת עצלות אעפ"כ משבחן אני: **מדוע את הולכת וגו'.** בעלה של שונמית אמר לה כשאמרה לו אלכה וארוצה עד איש האלהים ואשובה: **הא לאזיל ואתי ביומיה.** שמחת החג עם אשתו חייב להקביל פני רבו כגון עיר שבתוך התחום או על ידי עירוב: **שבשת בסוכתו של יוחנן בן.** לקמיה פריך הא אמר ר' אליעזר משבח אני את העצלנין: **מהו שאפרוש עליה סדין.** לגל שלא תשוופך השמש מי אסור משוס מוסיף על אהל ערלי בשבת אם לא: **אין לך כל שבט ושבט.** השיאו לדבר אחר כדאמרי' לקמן (דף כח.) שלא אמר דבר אחד שלא שמע מפי רבו: **שלא העמיד שופט.** מושיע את ישראל. שותן שהיו משמת יהושע ועד שמואל משמש שאול למלך יהושע מאפריים אהוד מבניימין גדעון ממנשה הרי מבני רחל שמשון מדן ברק מקדש מנפתלי הרי מבני בלהה אבנלן זה בועז מיהודה עלי מלוי תולע מיששכר אלון הזבולני מזבולן אלו מפורסים אבל עתניאל ויפתח ושמגר ויאיר ועבדון לא ידעתי שמות שבטיהן ומרלוכן ושמעון גד ואשר לא מצאתי מפורש: **הגיע חמה.** מתפשטת ומתקרבת אצלה: **מלכים על פי נביאים.** שאול ודוד ע"פ שמואל: **ולא.** שלא מ) רצה להתיר את הדבר: **לא מפני שהפליגו בדברים.** מה שהשיאו לדבר אחר לא הפליגו הימנו ולמחוה שלא ללמדו תורה נתכוון אלא שלא אמר דבר כו': **אין יוקאין מסוכה לסוכה כו'.** אם לא בזה ולא בזה: **ופשטו ליה מדידיה.** שלא תפרוש עליה סדין דאסור להוסיף על אהל ערלי: **שקשור ותלוי.** שם כל שעה: **פוקקין בו.** כיון דמתוקן ועומד לכך אין זה בונה ולא מוסיף: **ואם לאו אין פוקקין בו.** דמוסיף הוא על קתימת אהל:

התם

כסה מבטל ליה. להאי פקק לגבי חלון ומשיב ליה מכותל עצמו הלכך הוי מוסיף אבל סדין אגן סהדי דלא מבטיל ליה לגבי סוכה וסופו ליטלו הלכך לא פשיטא לרבי אליעזר דליהוי מוסיף: **איגן אגן מפי השמועה.** כלומר מזקיקוני לומר דבר כו' אגיד לכם את מדותי וזו אחת מהן: **שיחה חולין.** דברי הבאי ושחוק כלומר מה שספק בידי לא מפני [1](שתרחתי) בכל אלה ואי אפשר שאמרו רבותי דבר בבית המדרש ולא שמעתיו ומה שלא שמעתי לא אומר שכך היא מדתי: **בלא פורה.** בלא גירסא שהיה הולך ושונה תמיד: **חוץ מערבי פסחים.** מפני עשיית פסחיהם ומפני התיעוקות שלא ישנו כך מפורש בפסחים (דף קט.): **וערבי יום הכפורים.** שלריך לאכול מבעוד יום: **משנה.** [2] כגון משנה ובריתא של שאר סדרים: **גמרא.** זו היא סברא שהיו התנאים אחרונים מדקדקים בדברי הראשונים הסתומים לפרשם וליתן בהן טעם כמו שעשו האמוראים אחר התנאים שפירשו דברי התנאים שלפניהן וקבעו בהן גמרא ואותו דיוק[3] שבימי התנאי' נקרא הש"ס[4]: **הלכות.** הלכה למשה מסיני כגון גוד ולבוד ודופן עקומה שיעורין[5] חלילין מחילין עשר נטיעות ערבה וניסוך המים: **דקדוקי תורה.** ריבויי אותיות שבאין לדרוש בהן ריבוים ומעוטים כגון האזהרה להוציא הנשים שדקדקה התורה בלשונה לכתוב אות יתירה ללמד: **דקדוקי סופרים.** שהוסיפו לדקדק אחר מעשה הבריות ולהחמיר ולעשות סייג וחזיזים לתורה וגזרו גזרות להרחיק את האדם מן העבירה ולכוותה בבכורות (ד' ל:) גר הבא לקבל תורה עליו חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו ר' יוסי אומר אפילו דקדוק אחד מדקדוקי סופרים: **קלים וחמורים.** דבריס הלמדין בק"ו שיתנו לדון מעצמן לכל אדם ולא פירשו כלום בסיני: **וגזרות שווה.** דבריס הלמדין בג"ש: **תקופות.** משכון הילוך חמה ולבנה: **וגימטריאות.** דבריס הלמדין בלשון גימטריא כגון (ירמיה כה) ששך בבל בא"ת ב"ש כשדים (שם נא) לב קמי בא"ת ב"ש סהדה מנון (לקמן ד' נב:) בא"ט ב"ח וכן לפי מנין האותיות כגון סתם גזירות שלשים יום (מיר ד' ה.) מקדוש יהיה יה"ה בגימטריא שלשים הוו: **שיחה מלאכי השרת שיחת שדים שיחת דקלים.** לא ידענא מאי היא[6]: **משלות כובסין ומשלות שועלים.** שיקדו קדמונים לתת אמתלא לתוכחתם ותולין אותן בכובסים ובשועלים כגון (סנהדרין לט.) מאזני לדק אבות אכלו בוסר: **הויות דאביי ורבא.** כל איבעי' להו לאביי ורבא הוה מספקא להו וכבולן נתן את לבו ונתן בהן טעם ובימי אמוראים נשתכחו: **נשרף.** שהיו מלאכי השרת מתקבלין שביניו לשמוע דברי תורה מפיו: **מתני' משם ראיה.** בתמיה: **נשים ועבדים.** מפרש בגמרא: **גמ' האומרת.** בבני ישראל ישבו בסוכות: **אורח זה אורח.** אי הוה כתיב אזרח הוי משמע כל תולדות ישראל אנשים ונשים: **כתיב האזרח.** מיומן שבאזרחים להוציא את הנשים: **לרבות את הקטנים.** לקמן רמינן מתניתא עלה: **בעינוי.** יום הכפורים דכתיב [ויקרא טז] תענו את נפשותיכם וכל מלאכה לא תעשו האזרח והגר אלמא ה' לרבות אתא: **אמר רבה הלכתא גינהו ואסמכינהו רבנן אקראי.** הכי תני מילי ליכא למילדרשינהו לתרוייהו מקראי דאם זו ה' לרבות אף זו ה' לרבות ואם זו לא למעט אף זו לא למעט אלא על פי הלכה שנאמרה למשה מסיני באחד מהן לחילוף נאמרו שני דבריס הללו זו לחיוב וזו לפטור ואחד מיייהו לאו ממשמעותא אלא רבנן אסמכינהו אקראי אחד ממשמעותא ואחד אסמכתא בעלמא דאלו קרא חילופא משמע ומילתא אחריתי אתא: ה"ג **הי קרא והי הלכתא ותו למה לי הלכתא.** הי קרא הי מייייהו ממשמעותא דקרא דאלו קרא חילופא משמע אלא מהלכתא הוא דאתמר ותו למה לי קרא למה לי הלכתא לא בסוכה לפטור ולא בעינוי לחיוב: **נשים פטורות.** בפ"ק דקדושין (ד' לד.) מפרש: **ויום הכפורים.** לא תעשה הוא וכרת הוא וכל מצות לא תעשה בין זמן גרמא בין לא זמן גרמא נפקא לן בקדושין (ד' לה.) מדרב יהודה דחייבות: אמר

כל עוף שפורח עליו מיד נשרף[א]. שהדברים שמחים כנתינתם בסיני שנתנה תורה בלא וכענין זה מצינו במדרש בעובדא דרבי אליעזר ורבי יהושע שהיו מסובין בסעודה וליבטה האש שביניהם[ב]:

הלכתא נינהו. הלכתא היא גרסינן לשון יחיד דחדא מייייהו הלכתא ותו לא ובריש בנות כותים (גדה דף לב.) גבי אין לי אלא אשה נקבה לשון רבים לפי שמסופק על שניהם הי מייייהו הלכתא: **השוה**

בסוכה. [1] ר' אליעזר בנמנא תורה בלא וכענין זה מצינו במדרש בעובדא דרבי אליעזר ורבי יהושע שהיו מסובין בסעודה וליבטה האש שביניהם[ב]:

הלכתא נינהו. הלכתא היא גרסינן לשון יחיד דחדא מייייהו הלכתא ותו לא ובריש בנות כותים (גדה דף לב.) גבי אין לי אלא אשה נקבה לשון רבים לפי שמסופק על שניהם הי מייייהו הלכתא: **השוה**

ראי ולא הנחתי אדם בבית המדרש ויצאתי [2]ולא שחתי שיחת [3]חולין ולא אמרתי דבר [3]שלא שמעתי מפי רבי מעולם אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי מימיו לא שח שיחת חולין [3]ולא הלך ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין ולא קדמו אדם בבית המדרש ולא ישן בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת עראי [4]ולא הרהר במבואות הממונפות ולא הניח אדם בבית המדרש ויצא ולא מצאו אדם יושב ודומם אלא יושב ושונה ולא פתח אדם דלת לתלמידיו אלא הוא בעצמו ולא אמר דבר שלא שמע מפי רבו מעולם [5]ולא אמר הגיע עת לעמוד מבית המדרש [6]חוץ מערבי פסחים וערבי יום הכפורים וכן היה ר' אליעזר תלמידו נוהג אחריו תנו רבנן [6]שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן שלשים מהן ראוים שתשרה עליהן שכינה [7]כמשה רבינו ושלשים מהן ראוים שתעמוד להם חמה כיהושע בן נון עשרים בינונים גדול שבכולן יונתן בן עוזיאל קטן שבכולן רבן יוחנן בן זכאי אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח מקרא ומשנה [7]גמרא הלכות ואגדות דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים וחמורים וגזרות שוות תקופות וגימטריאות שיחת מלאכי השרת ושיחת שדים [8]ושיחת דקלים משלות כובסין משלות שועלים דבר גדול ודבר קטן דבר גדול מעשה מרכבה דבר קטן הויות דאביי ורבא לקיים מה שנאמר [1]להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא וכי מאחר שקטן שבכולן כך גדול שבכולן על אחת כמה וכמה אמרו עליו על יונתן בן עוזיאל בשעה שיושב ועוסק בתורה כל עוף שפורח עליו מיד נשרף: **מתני'** [8]מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית [1]ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין אמרו להם ב"ה לב"ש לא כך היה מעשה שהלכו זקני ב"ש וזקני ב"ה לבקר את רבי יוחנן בן החורנית ומצאוהו שהיה יושב ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית ולא אמרו לו דבר אמרו להם ב"ש [9]משם ראיה אף הם אמרו לו אם כן היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימיך [1]נשים ועבדים וקטנים פטורין מן הסוכה [2]חקטן שאינו צריך לאמו חייב בסוכה מעשה [3]וילדה כלתו של שמאי הזקן ופיחת את המעזיבה וסיכך על גבי המטה בשביל קטן: **גמ'** מה"מ דת"ר אזרח זה אזרח [4]2האזרח להוציא את הנשים [5]כל לרבות את הקטנים אמר מר האזרח להוציא את הנשים למימרא דאזרח בין נשים בין גברי משמע והתניא האזרח לרבות את הנשים האזרחיות שחייבות בעינוי אלמא אזרח גברי משמע אמר רבה הלכתא גינהו ואסמכינהו רבנן אקראי הי קרא והי הלכתא ותו קרא למה לי הלכתא למה לי הא סוכה מצות עשה שהזמן גרמא וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות [6] יום הכפורים מדרב יהודה אמר רב נפקא דאמר רב יהודה אמר רב וכן תנא דבי רבי ישמעאל אמר קרא [3]איש או אשה

נד א מיי' פ"ד מה"ל ה"מ הלכה ט טוש"ע י"ד סי' רמו סעיף מז:

נה ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח ושם סעיף כה כהג"ר:

נו ג מיי' פ"ד מהלכות תפילין הלכה כה:

נז ד מיי' פ"ג מהלכות ק"ש הלכה ד טוש"ע א"ח סי' פה סעיף ג וטוש"ע י"ד סי' רמו סעיף כו כהג"ר:

נח ה (מיי' פ"ז מה"ל מלה) סמג עשין מא טוש"ע א"ח סי' תעב סעיף ח:

נט ו מיי' פ"ו מהלכות סוכה הלכה ח סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תלב סעיף ד:

ס ז מיי' שם הלכה ח סמג שם טוש"ע א"ח סי' תרמ סעיף ג:

סא ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

רבינו חננאל

דילמא החם משום דמבטל ליה לפקק החלון קא אסר את שאינו תלוי, אבל הכא דלא מבטל ליה לסדין אימא לא תיבטל, נמצא הדבר ספק. ורבן שאלו שלשים הלכות את ר' אליעזר בענין סוכה, י"ב השיב להן, י"ח אמר להן לא שמעתי. אמרו לו כל דבריך אינן אלא מפי השמועה. אמר להן הזקקתוני לומר דבר שלא שמעתי מפי רבותי. ובא להודיע שלא נתרשל בשימוש בית המדרש אמר מימי לא קידמני אדם לבית המדרש, ולא ישנתי בו שינת קבע ולא עראי, ולא הנחתי אדם בבית המדרש ויצאתי, ולא שחתי שיחת חולין, ולא אמרתי דבר שלא שמעתי מרבותי. שהיה נוהג ר' אליעזר כמנהג רבן יוחנן בן זכאי בכל אלו. והיה עוד רבן יוחנן בן זכאי נוהג, לא הלך ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין, ולא מצאו אדם יושב דומם אלא שונה, ולא פתח אדם דלת לתלמידים אלא הוא, מכלל שהיה משכים ומקדים, ולא אמר הגיע זמן לצאת מבית המדרש חוץ מערבי שבתות וימים טובים. ת"ר פ' תלמידים היו לו להלל הזקן, ל' מהן ראוין שתשרה שכינה עליהן כמשה רבינו, ול' מהן שתעמוד להן חמה כיהושע בן נון, ועשרים בינוניים. הגדול שבכולם יונתן בן עוזיאל, אמרו עליו כל עוף שפורח עליו באויר בשעה שהיה עוסק בתורה מיד נשרף, כלומר זיו השכינה היה במושבו. קטן שבכולן רבן יוחנן בן זכאי אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח מקרא, משנה, תלמוד, הלכות, ואגדות, דקדוקי תורה, ודקדוקי סופרים, קלין וחמורין, וגזירה שוה, תקופות, וגימטריא, שיחת מלאכים, ושיחת שדים, ושיחת דקלים, משלות שועלין, משלות כובסין, דבר גדול מעשה מרכבה, דבר קטן הויא דאביי ורבא, פי' הקושיות שהיו נושאין ונותנין בה עכשיו אביי ורבא, פשוטות וסדורות

תורה אור השלם

1. לְהַנְחִיל אֹהֲבַי יֵשׁ וְאֹצְרֹתֵיהֶם אֲמַלֵּא:
משלי ח כא

2. בְּסֻכּוֹת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֻּכּוֹת: ויקרא כג מב

3. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל חַטֹּאת הָאָדָם לִמְעֹל מַעַל בַּיְיָ וְאָשְׁמָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא:
במדבר ה ו

הגהות הב"ח

(א) גמ' נשים פטורות ויום הכפורים: (ב) רש"י ד"ה משנה כגון. נ"ב והרשב"ם בפ' י"ל דף קלד המליך בפי' בריימתא זו בנחור יומר מפרש"י כאן:

גליון הש"ם

גמ' בל לרבות את הקטנים. עיין פסחים דף מג ע"ב תוס' ד"ה מאן שמעת:

מוסף תוספות

א. ר"ל שהיה אש ממש סביביו. ר"פ.

מוסף רש"י

חוץ מערבי פסחים. כדי שיהו התיעוקות ביום ולא בלילה בשעת הגדה (פסחים קט.). **ראויים שתשרה עליהן שכינה.** אלא שעון הדור גורם ואין הדור ראוי לכך (רשב"ם ב"ב קלד.). **שתעמוד להם חמה כיהושע.** ולמשה נמי עמדה חמה דנפקא לן במס' ע"ז (כה.) אחל אחל, אלא משום דאין תשובין כל כך במשה תלמן ביהושע (ב"ב שם). גמרא. סברת המשניות כענין שאתו מפרשין עליהן לו שני כו' חסורי מחסרא כו' (שם). **הלכות.** הלכה למשה מסיני (שם). **ואגדות.** מדרשי פסוק כגון תנחומא וכולאשים רבה ויקרא רבה (שם). **דקדוקי תורה.** וי"ו דוחה לכם הטמא (ויקרא יא) דמרבינן מייה דם הבכר (שם). **ודקדוקי סופרים.** כגון גזירות שגזרו חכמים שלא יבא לידי חיסור תורה (שם). **קלים וחמורים.** שאדם דן מעצמו (שם). **וגזרות שווה.** כגון יליף קיחה קיחה משדה עפרון (שם, ער' קדושין ב.). **תקופות.** מולד הלבנה (ב"ב שם). **וגימטריאות.** כגון אנכי אנא נפקי בתנים יהבית, ירא ירלאה לאתה נעתה (שם, ער' שבת קח.). **שיחת מלאכי השרת.** להשביעה (ב"ב שם). **ושיחת שדים.** להשביעה ונפקא מיהה לעשות קמיע לרפואה (שם). **ושיחת דקלים.** שבני אדם רגילים לדבר על הדקלים כלכתיב בשלמה (מלכים א ד) ודבר על העצים (ב"ב שם). **משלות כובסין.** לוקח יש בה לגמוד דברי תורה, דלכתיב (קהלת יב) מקן משלים הרבה וכתיב (משלי א) להבין משל ומליצה (ב"ב שם). **מעשה מרכבה.** דיחזקאל (שם). **הויות דאביי ורבא.** שהקשו משניות וברייתות טובא ותירלוס (שם). **להנחיל אוהבי יש.** עולמות, וכל כך למה כי אוצרותיהם מלאים כל טוב, דברי תורה וחכמה (שם). **גדול שבכולן על אחת כמה וכמה.** להבין דבר מתוך דבר יותר ויותר (שם). **ב"ש פוסלין.** דלאו למשמש בעינן (לעיל ז:). **קטן שאין צריך לאמו חייב בסוכה.** מתמכין ליה מדרבנן דחייב לתכנו במצות סוכה (לעיל ב:). **ופיחת את המעזיבה.** טיח, טיט שעל התקרה (יבמות טז.). **בשביל קטן.** דסכיכא ליה לשמאי קטן הלריך לאמו חייב בסוכה (שם).

היו ומכוונות ביד רבן יוחנן בן זכאי, ו) וכך היו מתעסקין בהן. **מתני'** מי שהיה ראשו ורובו בסוכה כו'. **נשים ועבדים** וקטנים פטורים כו'. מנא לן שהנשים פטורות, דתנו רבנן, אזרח, הייתי אומר אזרח בין איש בין אשה, האזרח, להוציא את הנשים. ואקשינן למימרא דאזרח בין איש ובין אשה משמע, והתניא בענין [יום] הכיפורים האזרח לרבות הנשים האזרחיות לענין, אלמא אי לאו דמרבי להן לנשים מהאזרח מתוספת ה"י, אזרח גברי משמע נשי לא משמע. ומשני רבה הלכתא היא ואסמכוה אקרא, כלומר חדא קרא וחדא הלכתא. ואמרינן איזו היא קרא ואיזו היא הלכתא, ותו בהא תרתי בסוכה שהנשים פטורות וביום הכיפורים שהנשים חייבות, אין צריכות לא קרא ולא הלכתא. ישיבת סוכה מצות עשה שהזמן גרמא הוא, וקיימא לן כל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות, אי יום הכיפורים נפקא לן מהא דכתיב איש או אשה כי יעשו מכל חטאת,

ו) מיט מוכן ומוזל דל"ל ואמ"כ נשתכחו מהן וכן פרש"י ובימי האמוראים נשתכחו.

סב א מיי' פ"ו מהל' סוכה הל' ו' טוש"ע א"ח סי' תרמ סעיף ב:
סג ב מיי' שם הל' ה סמג עשין מב טוש"ע א"ח סי' תרלט סעיף ו:
סד ג מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף ד:

רבינו חננאל

השוה הכתוב אשה לאיש, לכל ענושין שבתורה. ומשני אביי סוכה הלכתא, ואצטריך סד"א תשבו כתיב, ודרשינן תשבו כעין תדורו, מה דירה איש ואשתו אף סוכה איש ואשתו חייבין, קמ"ל אשה פטורה. **רבא אמר** סד"א נילף ט"ו ט"ו מחג המצות, מה ט"ו דחג המצות נשים חייבות אף ט"ו דחג הסוכות נשים חייבות, קמ"ל דלא. וקרא דכתיב בסוכה האזרח, לרבות הגרים. **ומדסוכה** הלכתא יום הכפורים שהנשים חייבות בעינוי קרא, למה לי בהא קרא הא אמרן השוה הכתוב אשה לאיש לכל ענושין שבתורה. ושנינן כי אתא קרא לחייבינהו לנשים בתוספת עינוי, והוא בין השמשות של יום הכפורים. סד"א הואיל ומיעטה קרא להאי תוספת מכרת, דכתיב כי כל הנפש אשר לא תענה וגו', על עצמו של יום חייב כרת ולא על תוספת, מעינוי נמי מינטנהו לנשים, קמ"ל האזרח, לרבות הנשים האזרחיות לעינוי. **פיסקא כל קטן שאינו צריך לאמו חייב בסוכה.** ותניא נמי כל האזרח, כל לרבות הקטנים, והתנן נשים ועבדים וקטנים פטורים. ושנינן הא דתני קטנים פטורים, בקטן שצריך לאמו, והא דתני קטנים חייבין, בקטן שאינו צריך לאמו. ואסיקנא קטן שאינו [צריך] לאמו, כגון שנפנה ראין אמו מקנחתו, או ניער ואינו קורא אימא אימא שתי פעמים. ואפי' קטן שהגיע לחינוך מדרבנן הוא דמחייב ליה. אי הכי כל האזרח למאי אתא, ואמרי' לר' אליעזר מיבעי ליה לגר שנתגייר בחולו של מועד שחייב לעשות סוכה ולישב בה. וכן קטן שהגדיל. ולרבנן מבעי להו כל האזרח מלמד שכל ישראל ראויין לישב בסוכה אחת. ומפורשין דברי ר' אליעזר ורבנן למעלה כך. **מתני' כל שבעת הימים עושה אדם סוכתו קבע.** יש לו כלים נאים ומצעות נאות מעלן בסוכה, אוכל ושותה בסוכה ומשנן בסוכה. ואוקימנא למגרס [6] ולעיוני בסברא דצריך קבע, בסוכה, וכן מקרא ומשנה, אבל תנויי לארהזטי לישנא דגמרא, בר ממטללתא ולא חיישינן.

[6] תוי דל"ל למגרס דלא כעי קביעות ת"ל סוכה ולעיוני בסברא וכו' ועי' בר"ן דסיפ פירוש זה כשם י"מ.

אמר אביי נעוצה סוכה. לפטור הלכתא היא דאלו קרא חיובא קמרבי דאזרח גברי הוא דמשמע וה' לרבות את הנשים הוה לן למדרשה כדדרשינן ביום הכפורים אלא שהלכה למשה מסיני פוטרתן ודקתני האזרח להוציא את הנשים אסמכתא בעלמא הוא ועיקר קרא לרבויי אתא כדלקמן.

[6] ודקשיא לך למה לי הלכתא לפוטרן הא מצות עשה שהזמן גרמא הוא מיצטריך ס"ד כו': **רבא אמר מיצטריך.** מה התם נשים חייבות באכילת מצה ואף ע"ג דמצה מצות עשה שהזמן גרמא דנפקא כדר"א בפסחים (דף מג.): שנאמר לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל מצות כל שישנו בכל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה ונשים ישנן במצות לא תעשה דהייגו אכילת חמץ: **והשתא דאמרת סוכה לפטורא הלכתא היא.** ולאו ממשמעותא דאלו ה' דקרא רבוייא היא קרא למה לי כלומר אמאי אתא ה' דסוכה: **לרבות את הגרים.** שחייבים בסוכה: **מדרב יהודה נפקא.** ולמה לי קרא ה' דהאזרח לרבות נשים לעיעוי: **לתוספת עינוי.** שהצריך הכתוב להתחיל ולהתענות מבעוד יום: **הואיל ומעטיה קרא.** מלאו וכרת דכתיב בעינוי (ויקרא כג) בעצם היום הזה על עצמו של יום עונה כרת ואינו עונה כרת על תוספת עינוי ומאזהרה נמי אימעוטו בפרק בתרא דיומא (דף פא.) נשים נמי למעטי דלא ליחייבו ביה אפילו למצות עשה בעלמא: **קטן שהגיע לחינוך.** משאינו צריך לאמו: **אסמכתא בעלמא היא.** וקרא לרבי אליעזר כדאית ליה לרבות גר שנתגייר בינתים וקטן שגדל דעושים סוכה בחולו של מועד מה שאין שאר ישראל עושין או לרבנן כדאית להו שכל ישראל ראויין לישב בסוכה אחת ולהכשיר סוכה שאולה: הכי גרסינן **כל שבעת מצאנו ואינו קורא אמא.** שאינו כרוך אחריה לקרותה בכל שעה לאמו: ופרכי' **[אמא] גדולים נמי קרו.** כלומר שאינו קורא לאמו הוא דקרית ליה אין צריך לאמו הא אם קורא אמא צריך לאמו קרית ליה אפילו גדול שאינו צריך לאמו רגיל לקרותה בשביעור: **אלא כל שביעור ואינו קורא אמא אמא.** שאינו כרוך אחריה לקרות ולשנות עד שתבא אליו אבל קורא ושותק לאו צריך לאמו הוא: **מעשה נפטור.** דהא קטן אצריך לאמו הוא ואמאי פיתם וסיכך: **מתני' סוכתו קבע.** להיות כל עיקר דירתו בה: **מאימתי מוכר לפנות.** הימנה ולילד: **משפטרה המקפה.** משתתקלקל המקפה. כל תבשיל קפוי לא רך ולא עב קרוי מקפה: **משל לעבד כו'.** כלומר גשמים היורדים בחג סימן קללה הם משל לעבד כו': **ושפך לו קיתון.** של מים על פניו ובגמרא [כמו.] מפרש מי שפך למי: **גמ' ומשנן בסוכה.** סובר למודו ומתחכו על בוריו לעמוד [8] דהיינו שמעתא דאמורא וסברא של טעמי משנה ובריתא מה טעם זה חייב וזה פטור זה אסור וזה מותר: **מקרי ומפני.** לקרות שבכתב ולשנות משניות הערוכות ושגורות בפה: **במטללתא.** בסוכה: **ופנו.** הש"ס דהוה סברא לטרוח ולשנן וכן שמעתא דאמורא שאינן בחות אלא מכלל דקדוקי שהן למידין מתוך דברי משנה דמדמו מלתא למלתא: **בר ממטללתא.** אם יראה דמצטער הוא ומצטער פטור מן הסוכה והאויר יפה לו להרחיב דעתו. קא סלקא דעתיה תנוי היינו משנן: **הא למיגרס בו'.** כלומר תרי גווני שינון הוו למיגרס גמרא הברורה לו כבר והיינו שמעתא צריך סוכה והיינו משנן: **לעיוני.** בר ממטללתא: כי

[8] ימות פד: תמורה ב: ב"ק קו. פסחים מב. קדושין לה: נדה מח.; [9] [מגיה ד.], [10] ג) עילוכין פב., [11] ד) [ל"ל שמעון בן לקיש], [12] ה) רש"ל, [13] ו) רש"ל מ"ו, [14] ז) [עי' בכס"מ שבת קנד: ד"ה שמים], [15] ח) [לעיל כו. וש"נ] ערכין ג:, [16] ט) [וע"ע תוס' ב"ק קו. ד"ה הטוב וכדף מד: ד"ה שור], [17] י) [וע"ע תוס' סנהדרין פו. ד"ה בני ומנמתות פא: ד"ה אין לי], [18] כ) [יש בלא עיין רש"ש],

תורה אור השלם

1. בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֻּכֹּת:
ויקרא כג מב

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ומשנן בסוכה וכו' לעמוד עליו דהייגו:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה השוה וכו' בלשון זכר הוא דאמר' השוה. עיין תוס' יומא דף מג ע"א ד"ה ונתן:

מוסף רש"י

לכל ענושין בשבתורה. לאו וכרת, אבל עשה לא הוי עונש, הלכך מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות, אבל לא תעשה כין שהזמן גרמא כין שלא הזמן גרמא נשים חייבות (יבמות פז:) מכאן שהנשים חייבות על כל ל"ת שבתורה שהרי עונשן מלקות (פסחים מג.).
ואינו קורא אמא אמא. אלא עוד עד דאמיא קמיה הוי אינו צריך לאמו (עורבין פב.). **מעלין לסוכה.** כל מיסה דסוכה נקיט בלשון עליה במסכת סוכה, לפי שהיכן עושין סוכותיהן בראש גגן (שבת קנד:). בעין תדורו. כלרך שהוא דר כל השנה בביתו, הזקיקתו תורה להניח דירתו ולדור כאן בסוכה עם מנותיו וכלי תשמישו ומצעותיו (לעיל כו.)

מוסף תוספות

א. בת שקללה. רש"י סנהדרין פו. ב. דכל התורה כולה בלשון זכר נאמרה ואפ"ה לא נמעטינן אשה. תוס' יומא מג. ד"ה ונתן. ג. דפריך אמאי איצטריך רבוי לענין תמורה לפי שהפרשה נאמרה בלשון זכר והא השוה הכתוב אשה לאיש. תוס' ב"ק טו. ד"ה הטוב. ד. ד' שור כתובין בפרשה בנוגח אדם. רש"י ב"ק מד: ה. [אן] בעל השור כתיב לשון זכר. שם. ו. למעוטי שור אשה אי לאו רבוי דקרא. תוס' ב"ק טו. ד"ה הטוב. ז. משמע דלא הוי בני ישראל. תוס' מנחות פא: ד"ה אין לי. ח. דהוה ס"ד דתנא דברייתא סבר דמדאורייתא ממש חייב להכנס דמיתי לה מקרא ואיהו אהדר ליה דמדרבנן היא וקרא אסמכתא בעלמא. ריטב"א. ט. [ד]בת ג' לא משמע מיניה טפי מבת ב' או בת ד'. רש"י נדה נב. י. ולא סוף דבר

השוה הכתוב אשה לאיש. ומ"ת פ"ק דערכין (ד' ד:) דאמר אין לי אלא איש שהערך אשה שהעריכה מנין ובפ' ד' מיתות (סנהדרין דף סו.) גבי מקלל אביו ואמו דאיצטריך לן איש לרבות אשה [1] דדרש לה מדכתיב איש תרי זימני דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות תיפוק ליה מדהשוה אשה לאיש וכן בפ' נגמר הדין (שם ד' מו:) אין האשה נתלית מדכתיב איש ולא אמרי' השוה אשה לאיש וי"ל דלענין פרשה שנאמרה בלשון זכר הוא דאמרינן השוה הכתוב אשה לאיש [2] דאהא מייתי לה ברש תמורה (ד' ב:) [3] והכא גבי אזהרה אבל היכא דכתיב איש ממעטינן אשה ומיהו קשה דבפ' שור שנגח ארבעה ואמשה (ב"ק ד' מד:) אמר שור שור שבעה [4] להביא שור האשה גבי שור שהמית והתם לא כתיב ביה שור איש אלא דכתיב ביה וגם בעליו יומת [5] וזה אינו אלא לשון זכר ושמא יש בו שום יתור שהייתי ממעט ממנו אשה אי לאו דרבי' דאמרינן אי נמי משום דדרשינן בפרק ד' וה' (שם דף מד.) נגיחה למיתה נגיחה לנזקין הוה ילפי' מיתה מנזקין דכתיב בהו כי יגח שור איש [6] (מ): **לרבות הגרים.** דס"ד ישראל ולא גרים כי האי גוונא אשכחן פרק כל המנחות באות (מנחות דף פא: ושם) גבי תנופה דאמרי' אין לי אלא בני ישראל גרים ועבדים משוחררים מניין ת"ל המקריב [7] וכן בפרק הערל (יבמות דף עד: ושם) ובספ"ק דכריתות (דף ז:) דבר אל בני ישראל אשה כי תזריע אין לי אלא בני ישראל גיורת ושפחה משוחררת מניין ת"ל אשה ותימה דבפרק אלו הן הנאנקין (סנהדרין דף פו. ושם) גבי גונב נפש אמרינן בני ישראל למעוטי למי שחליו עבד וחליו בן חורין אבל כולו משוחרר לא ממעט מבני ישראל וכן בפרק בנות כותים (נדה דף לד.) בני ישראל מטמאין בזיבה ואין הנכרים מטמאין בזיבה אבל גרים ומשוחררים לא ממעטי וכן במנחות בפ' שתי מדות (דף נ. ושם) בני ישראל סומכין ואין הנכרים סומכין אבל גרים ומשוחררים סומכין ובפ"ק דערכין (דף ה:) בני ישראל מעריכין ואין הנכרים מעריכין ושמא בכל הני יש שום רבוי דמרבינן גרים ומשוחררים [8]: **כאן** בקטן שהגיע לחינוך. כגון קטן שאינו צריך לאמו אע"פ דמתניתין קתני לה בהדיא דרך הש"ס להקשות ולתרץ כן ולכוותי' פ"ק דחגיג' (דף ד. ושם) דדרש כל זכורך לרבות הקטנים ופריך והתנן חוץ מחרש שוטה וקטן ומשני כאן בקטן שהגיע לחינוך דהיינו כדתנן התם כל שאינו יכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית ואם יכול לעלות היינו הגיע לחינוך וקס"ד דמקשה דכל קטן מרבי משום דקרא סתמא כתיב מרבינא להו [9] ודכוותה ברש בנות כותים (נדה דף לג. ושם) דאי לאו משום דבא אלא שנים ויום אחד לענין ביאה הלכתא הוה מרבי אפי' בת יום אחד מדכתיב ואשה משום דקרא סתמא כתיב [10] והשתא הגיע לחינוך דאמרינן בכל דוכתא אין כולן שוים אלא כל אחד לפי עניינו דהכא אמרי' באין צריך לאמו וגבי חגיגה שיכול לעלות ובסוף לולב הגזול (לקמן דף מב.) גבי לולב ביודע לנענע [11] וגבי ליליה ביודע להתעטף וגבי תורה ביודע לדבר: **תשבו** כעין תדורו. רבא נמי דמפרש טעמא אחריינא גבי שומרי גנות לעיל (דף כו.) לא פליג אהא ברייתא [12] כדפרישית שם: **ומשנן** בסוכה. לבאר טעם המשניות והיינו הש"ס ופריך והא תנוי לבר ממטללתא לפי שאריך מחשבה ורוחב דעת ומשני דבגמרא נמי יש עיון [13] כגון דבר פלוני אסור ומותר אבל לעיוני בטעמים בר מסוכה [14] מגא

לנענע אלא מוליך ומביא מעלה ומוריד בשורה ומנענע. מו"ז סוכה סי' ש"ד. יא. אלא משמע ליה דאין לפוטרן משום תשבו כעין תדורו. תוס' סוכה ש"ס לעיל סו. יב. [ד]עיוני צריך ישוב הדעת ויכנס בבית מדרשו. המתמה.

כי הא כו'. דכשמעתא איכא נמי ריהטא בלא טרחא ואיכא עיון בטרחא: **כי הוו קיימי מקמיה דרב חסדא.** בתר דאגמרינהו שמעתתא: **מרהטי גמרא.** מה ששמעו מפיו דבר פלוגי אסור דבר פלוגי מותר: **והדר מעייני בסברא.** מה טעמו של דבר ואם יש להשיב כלום: **מאני משתיא.** כוסות: **במטללתא.** לפי שאין מאוסים: **מאני מיכלא.** קערות לאחר שאכלו בהן צריך להוליאן: **לבר ממטללתא.** חוץ לסוכה: **חצבא.** כד של חרס ששותין בו המים: **ושחיל.** לוי של עץ: **שרגא.** נר של חרס שקורין קרוסיי"ל: **סוכה קטנה.** של שיעור מלומנס ז' טפחים אסור להניחן בתוכה: **מקפה של גריסין.** ממרח לקלקל בגשמים מעט: **ליבותא.** קסמין של סרך היה משיר על המאכל: רב יוסף מאניי דעת הוה דמניח בפ' ערבי פסחים (פסחים קיג:) שלשה חייהן אינן חייס הרחמנין והרחמנין ואניי הדעת שאינם יכולין לסבול שום דבר מיאוס ואמר רב יוסף כולהו אינהו בי: **וירדו גשמים.** וירד מן הסוכה לגמור סעודתו בבית וכשיצא לו פסקו גשמים אין מטריחין אותו להפסיק ולעלות עד שיגמור: **איבעיא להו עד שיאור.** עד שיעלה עמוד השחר: **או עד שיעור.** משיעתו הא אם הקיץ אפילו היה בחצי הלילה יקום משיעתו ויעלה ויאכל בסוכה: **תא שמע עד שיאור ויעלה עמוד השחר.** ועל כרחין עד שיעור הוא דתניא הא דאל"כ מאי ויעלה עמוד השחר: **תרתי.** בתמיה שני דברים אלו הן סותרים זה את זה שיאור משמע שהאיר לו המזרח ועלה עמוד השחר משמע קודם לכן: **אלא.** על כרחך שיעור קתני וה"ק עד שיעור משיעלה עמוד השחר לאפוקי אם הקיץ משיעתו בלילה דאין מטריחין ואם עלה השחר ולא שיעור אין מקילין אותו: **מי שפך למי.** עבד לרבו והכי קאמר משל לעבד שהיה עושה לרבו עבודות שאינו עובדו כהוגן כך בידוע שאין ישראל עובדין כשורה או דלמא הכי קאמר ושפך לו רבו קיתון על פניו לומר לא מלפני דאי אפשי בשמושך וירידת גשמים היא שפיכת קיתון ומכל מקום סימן קלקלה הוא ומיהו פירושא דמתניתין מיבעיא לן שפיכת הקיתון מאי היא ישיבת הסוכה או ירידת גשמים: **בזמן שהחמה לוקה כו'.** משום דאיי גשמים: **והיה פנים.** לגנטירל"א: **והושיבם בחשך.** כך כשהחמה לוקה אינה מאירה כל כך: **מפני שמאורות המכושיכם.** כל מיני פורעניות הבאין בעולם יש להם לישראל לדאוג ולומר לא בא סימן זה אלא בשבילנו יותר משאר אומות מפני שהן רגילין ללקות יותר מכולם: **משל לסופר.** מלמד תינוקות: **ורלועה בידו.** להכות: **מי דואג.** אי זה מהן ירא שרגיל ללקות: **לוקה במזרח.** בבקר כשהחמה במזרח: **באמצע הרקיע.** בחצות היום כשעומדת בראש כל אדם: **לשק.** עשוי מגולה של עזים והוא דומה לשחור: **חיצי רעב.** משחירין פניהם: **לקה בכניסתו.** בשקיעתו: **פורענות שוהה לבא.** כדרך שמאיר הסימן להראות עד לצות היום: **ביציאתו פורענות ממהרת לבא.** כדרך שמיהר הסימן לבא: **ויש אומרים חילוף הדברים.** לקה בכניסתו ערבית פורענות ממהרת לבא שהסימן כשם שאין לו שהות לשמש ביום שסמוך לשקיעתו הוא כך אין שהות לפורענות לבא. ביציאתו שחרית פורענות שוהה לבא כשם שיש לחמה עוד שהות ביום: **אנחיה.** שהה המלך בעבה כגון שמאל שהות שר של עשו: **אל דרך הגויים אל תלמדו.** לעשות כמעשיהם ומשמעשו רצונו מאותות השמים אל תחתו: **בשביל ד' דברים.** לא שמעתי טעם בדבר: **מאורות.** ירח וכוכבים: **בוחני פנסתר.** שטרות מזויפים ומכתבי עמל לשום דופי על אדם לכתוב בשמו מה שלא נאה: **מגדלי בהמה דקה.** מחריבין את המרץ שאין יכולין לשמרם מלרעות בשדה חבירהם: **ועל קוצי אילנות טובות.** ואפילו הן שלהן שמשחיתין הן ורחין כבוטעין בהקב"ה ובברכתו שמשפיע טובו: **על משחי שטרות פרועים.** אלא כדי לחזור ולגבות פעם אחרת: **ועל מלוי ברבית.** שמלוין בעלי בתים לישראל ברבית וכתיב (משלי כח) מרבה הונו בנשך ותרבית לחונן לרלים יקבצנו ואמרינן בב"מ (ד' ע:) כגון שבור מלבא שחונן בהן עניי נכריס: ועל

מנא דמיבלא. קערות לאחר שאכלו בהן צריך להוליאם מן הסוכה משום מיאוס כך פירש בקונטרס וי"מ כגון קדירות ואגני דלישא וטעמא דכעין תבורו בעינן והני אין רגילין להיות בבית דירה אלא בית יש לחם לבדם ב וכן פירש בה"ג כגון קדרי ושפודי ובי טוי ובי תפי: **ואמרי לה בר ממטללתא.** אין שרגא מעניינא דאחרים דמגא דמיבלא בר ממטללתא הייגו בשעה שאין משתמש בהן בשעת סעודה אוכל בקערה בסוכה אבל שרגא בעודו דולק ומשתמש לו לאורו אסור ג כדמוכח לקמן פרק לולב וערבה (ד' מת. ושם) דתנן גבי שביעי של חג גמר מלאכול לא יתיר סוכתו משום דאי מתרמי ליה סעודתא אכיל בגווה אבל מוריד את הכלים מן המנחה ולמעלה מפני כבוד יום שמראה כמכין עצמו לקראתו למקום שיסעוד שם הלילה ואמרינן בגמרא אין לו מקום להוריד כלי וצריך לאכול (א) בה ביום טוב האחרון מה יעשה ויוכיח שאינו כמוסיף על המצוה לעשות סוכה שמונה ימים מדליק בה את הנר ומדמשיב לה היכירא בשעת הדלקה שמע מינה דאסור בחג ושמא הייגו טעמא דמשום דמוקמינן בסוכה קטנה וחייסינן שמא תשרף סוכתו ותדע דהדלקה דוקא מדלא נקט מעייל את הנר כדנקיט התם מעייל בה מאני מיכלא:

הדרן עלך הישן

כי הא (דרבה) בר חמא כי הוו קיימי מקמיה דרב חסדא מרהטי בגמרא בהדי הדדי והדר מעייני בסברא אמר רבא [3]אמאני משתיא במטללתא מאני מיכלא בר ממטללתא חצבא ושחיל בר ממטללתא ושרגא במטללתא ואמרי לה בר ממטללתא ולא פליגי [2]הא בסוכה גדולה הא בסוכה קטנה: ירדו גשמים: תנא [3]משתסרח המקפה של גרסין אביי הוה קא יתיב קמיה דרב יוסף במטללתא נשב זיקא וקא מייתי ציבותא אמר להו רב יוסף פנו לי מאני מהכא אמר ליה אביי והא תנן משתסרח המקפה אמר ליה לדידי כיון דאנינא דעתאי כמי שתסרח המקפה דמי לי ת"ר [3]ד[ה]יה אוכל בסוכה וירדו גשמים וירד אין מטריחין אותו לעלות עד שיגמור סעודתו [ה]היה ישן תחת הסוכה וירדו גשמים [ו]וירד אין מטריחין אותו לעלות עד שיאור איבעיא להו עד שיעור או עד שיאור ת"ש עד שיאור ויעלה עמוד השחר תרתי אלא אימא [ז]עד שיעור ויעלה עמוד השחר: משל למה הדבר דומה: איבעיא להו מי שפך למי ת"ש דתניא [ז]שפך לו רבו קיתון על פניו ואמר לו אי אפשי בשמושך ת"ר בזמן שהחמה לוקה סימן רע לכל העולם כולו משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו והניח פנס לפניהם כעס עליהם ואמר לעבדו טול פנס מפניהם והושיבם בחושך תניא רבי מאיר אומר כל זמן שמאורות לוקין סימן רע לשונאיהם של ישראל מפני שמלומדין במכותיהן משל לסופר שבא לבית הספר ורצועה בידו מי דואג מי שרגיל ללקות בכל יום ויום הוא דואג [6]תנו רבנן בזמן שהחמה לוקה סימן רע לעובדי כוכבים לבנה לוקה סימן רע לשונאיהם של ישראל מפני שישראל מונין ללבנה ועובדי כוכבים לחמה לוקה במזרח סימן רע ליושבי מזרח במערב סימן רע ליושבי מערב באמצע הרקיע סימן רע לכל העולם כולו פניו דומין לדם חרב בא לעולם לשק חיצי רעב באין לעולם לזו ולזו חרב וחיצי רעב באין לעולם לקה בכניסתו פורענות שוהה לבא ביציאתו ממהרת לבא וי"א חילוף הדברים ואין לך כל אומה ואומה שלוקה שאין אלהיה לוקה עמה שנאמר [1]ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים ובזמן שישראל עושין [6]רצונו של מקום אין מתיראין מכל אלו שנאמר [2]כה אמר ה' אל דרך הגוים אל תלמדו ומאותות השמים אל תחתו כי יחתו הגוים מהמה עובדי כוכבים יחתו ואין ישראל יחתו [6]ת"ר בשביל ארבעה דברים חמה לוקה על אב בית דין שמת ואינו נספד כהלכה ועל נערה המאורסה שצעקה בעיר ואין מושיע לה ועל שני אחין שנשפך דמן כאחד ובשביל ארבעה דברים מאורות לוקין על כותבי [6](פלסתר) ועל מעידי עדות שקר ועל מגדלי בהמה דקה בא"י ועל קוצצי אילנות טובות ובשביל ד' דברים נכסי בעלי בתים נמסרין למלכות על משחי שטרות פרועים ועל מלוי ברבית

סה א ב מיי' פ"ו מהל' סוכה הלכה ה טור ש"ע או"ח סי' תרל"ט ס"ק:

סו ג מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ה:

סז ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:

סח ה ו ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז והגה"ה:

תורה אור השלם

1. וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְהִכֵּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְיָ׃
שמות יב יב

2. כֹּה אָמַר יְיָ אֶל דֶּרֶךְ הַגּוֹיִם אַל תִּלְמָדוּ וּמֵאֹתוֹת הַשָּׁמַיִם אַל תֵּחָתּוּ כִּי יֵחַתּוּ הַגּוֹיִם מֵהֵמָּה׃
ירמיהו י ב

לעזי רש"י

קרוש"ל. מנורה. לנטירנ"א. פנס.

רבינו חננאל (המשך)

בפני. תנא אמר לו אי אפשי בשמושך. תני מפני ד' דברים בעלי בתים לוקין ונמסרין למלכות. על שמשהין בידם שטרות פרועין, ושמלוין ברבית, ושפוסקין צדקה ואינן נותנין, ושספק בידו למחות ואינו מוחה. **בזמן** שמאורות לוקין סימן רע לאומות, משל למה הדבר דומה למלך שששה סעודה [וכו']. **בזמן שהחמה** לוקה סימן רע לאומות, שהאומות מונין לחמה. לבנה לוקה סימן רע לשונאי ישראל, שישראל מונין ללבנה. לקו במזרח, סימן רע לבני מזרח. במערב, לבני מערב. באמצע, לכל העולם. לקה כמין דם, חרב בא לעולם. כמין שק, רעב בא לעולם. לקה בכניסתו, פורענות שוהה לבוא. ביציאתו, פורענות ממהרת לבוא. ויש אומרים חילוף. ובזמן שעושין רצון מקום, אין מתיראין מכל אלו. שנאמר, ומאותות השמים אל תחתו וגו', הגוים יחתו ולא ישראל יחתו. ת"ר בשביל ד' דברים חמה לוקה, על אב בית דין שמת ולא נספד כהלכה, ועל נערה המאורסה שצעקה בעיר ואין מושיע לה, ועל משכב זכור, ועל שני אחים שנשפך דמן כאחד. **ועל** **ד' דברים** מאורות לוקין, על כותבי פלסטר, ועל מעידי שקר, ועל מגדלי בהמה גסה, ועל קוצצי אילנות טובים.

ח) נראה דאסור כאן וס"ל עד שיגמור סעודתו היה יכן מתח הסוכה וירדו גשמים וירד אין מטריחין אותו לעלות עד שיאור כו'.

ח) [ל"ל דרבה וממי וכן העתיק בע"י] ובעל הס"ל הגיה דרמי בר חמא מי הוי קיימא וכו', ב) [לקמן מת.], ג) [תוספתא פ"כ], ד) [עי' פרש"י שבת קנד: ד"ה שתים בידי אדם], ה) מכילתא פ' בא, ו) שבת קנו., ז) [מס' ד"ל פ"כ], ח) [בערוך איתא פלפסר].

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ומאני וכו' וצריך לאכול שם ביו"ט:

מוסף רש"י

אי אפשי בשימושך. כלומר כשהגשמים יורדים לסוכה הכל יוצאין וגראה שאין הקב"ה חפץ שנשתמש לפניו (תענית ב.). הדרן עלך הישן

מוסף תוספות

א. דבשעת סעודה אוכל בקערה בסוכה. תוס' לקמן ד"ה ומאני לה. ב. יש שפירשו דומיא דמיגרס ועיינו, וה"ק מאני מיכלא מצי לאנוחינהו בר ממטללתא אבל מאני משתיא במטללתא דוקא, ואחרים פירשו דמאני מיכלא אינו רשאי להניחם בסוכה אבל מאני משתיא רשאי. ר"ן. ג. ויש שאומרים דבנר שאינו דלוק קאמר ומשום דמאיס ובסוכה קטנה הוא על פניו ולפיכך בר ממטללתא, וקשיא להאי פירוש הא דאמר לקמן וכו'. תמכתם.

רבינו חננאל

כי הא דרבא בהדי רמי, כי הוו קיימי מקמי רב חסדא, הוו מרהטי לישנא דגמרא, והדר יתבי ומעייני בסברא. אמר רבא מאני משתיא במטללתא, מאני מכלא בר ממטללתא. שרגא שרי בסוכה גדולה, בסוכה קטנה חוץ לסוכה. ירדו גשמים מאמתי מותר ליפנות כו'. תנא משתסרח המקפה של גריסין. וכן אי הוה נשיב זיקא וקא מייתי ציבי באפיה, מותר ליפנות. ת"ר היה אוכל בסוכה וירדו גשמים וירד, ופסקו גשמים, אין מטריחין אותו לעלות ח) עד שיאור ויעלה עמוד השחר. ירושלמי לא סוף דבר שתסרח מקפת גריסין, אלא אפי' מקפת כל דבר. תני כשם שמפנין מפני הגשמים, כך מפנים מפני השרב ומפני היתושין. רבן גמליאל ור' אליעזר היו נכנסין ויוצאין כל הלילה. חד מתלמידיהון דר' מנא הורי לחד מן קרובוהי דנשיא יצא אין מטריחין אותו לחזור, ולא שמע הא דרבן גמליאל ור' אליעזר. **פיסקא** לעבד שבא למזוג כוס [לרבו] ושפך הקיתון